

FÜZZETEK

A Magyar—Török Baráti Társaság időszerke lapja

MACARISTAN'DAN AYRILIRKEN*

Kasım 1990 tarihinde göreve başladığım Budapeşte'den 4.5 yıl sonra ayrılıyorum. Bir diplomat için uzun sayılabilecek bu dönem içinde eşimle birlikte Macaristan'ı yakından tanımak fırsatını bulduk. Macar halkının kültürel değerlere bağlılığına şahit olduk, yabancılara karşı sıcak ilgisini ve misafirperverliğini hissettik. Budapeşte'nin ve Macaristan'ın her köşesindeki güzelliklere hayran kaldık. Ülkede Türkiye ile işbirliğinin geliştirilmesi için güçlü bir eğilimin varlığı, ilişkilerimizin bu alanda derinleştirilmesi için bizlere fırsat verdi. Yıllar önce düşünülmüş ve yapılan çalışmalarla olgunlaşmış bazı projeler gerçekleştirme aşamasına girdi. Macaristan'dan ayrılırken bu projelerin bazılarını gözden geçirmek istiyorum.

Macaristan'da reform hareketlerinin başlamasından sonra yaşanan büyük değişim süreci Macaristan ve Türkiye arasındaki ilişkileri de haliyle etkilemiştir. Siyasi alanda iki ülke arasındaki ilişkiler hız ve derinlik kazanırken, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda önemli gelişmeler yer almıştır. İki ülke devlet adamlarının karşılıklı ziyaretleri Cumhurbaşkanımız Sayın Süleyman Demirel'in ziyareti ile en üst noktaya ulaşmıştır. İki ülke arasında bir Dostluk ve İşbirliği Anlaşması'nın imzalanması ile neticelenen bu önemli ziyaret Türk-Macar ilişkilerine yeni boyutlar kazandırmıştır. Bu dönem zarfında, Cumhurbaşkanımızın ziyareti öncesinde vuku bulan ziyaretler arasında her iki ülke Parlamento Başkanlarının ziyaretindeki parlamenter heyetlerinin, Dışişleri, Kültür ve Tarım Bakanlarının karşılıklı ziyaretleri zikredilebilir.

Ekonomik alanda, Çifte Vergilendirmenin önlenmesi Anlaşması ve Yatırımların Karşılıklı korunması Anlaşması'nın imzalanması gerçekleşmiş, iki ülke arasında sağlıklı ve dengeli bir ilişki için zemin hazırlanmıştır. Halen Serbest Ticaret Anlaşması hazırlık çalışmaları devam etmektedir. Bu Anlaşma'nın da imzalanması ile ülkelerimiz arasındaki ekonomik ilişkilerin hız kazanıp beklenen düzeye çıkması yolları açılmış olacaktır.

Yukarıda da değindiğim üzere bu dönem içinde, önceden planlanan kültürel alandaki bazı etkinliklerin olgunlaşarak gerçekleşmesi, iki ülke arasındaki ilişkiler açısından önemli bir merhale teşkil etmiştir. 1994 yılının Kanuni Sultan Süleyman'ın 500. doğum yıldönümüne rastlaması bazı etkinliklere öncelik verilmesini zaruri kılmıştır. Şüphesiz bu etkinlikler arasında iki önemli kalıcı olayın altını çizmek gerekir. Bunlardan birincisi, 18. yüzyılda Türkiye'ye sığınmak mecburiyetinde kalan büyük Macar milliyetçisi Ferenc Rakoczi'nin son yıllarını yaşadığı ve öldüğü yer olan Tekirdağ'da bir Anıtının dikilmiş olmasıdır. Aynı derecede önemli haiz diğer olay ise, 16. yüzyılda Mimar Sinan tarafından Szigetvar'da yapılmış olan ve sonradan tahrip edilen Kanuni Sultan Süleyman Türbesi'nin yerine Hükümdarın anısına bir Anıt yapılmasıdır. Söz konusu Anıt'ın yanına büyük Hükümdar için sembolik bir mezar yapılmıştır. Bilindiği üzere, Kanuni Sultan Süleyman'ın mezarının yeri tam olarak tesbit edilememiş olup, bu hususta çalışmalar sürmektedir.

1994 yılının diğer önemli bir olayı, Kanuni dönemini yansıtan "Kanuni Sultan Süleyman ve Çağı" Sergisinin Budapeşte'de açılmasıdır. Dört ay süren sergisi'nin açılışı, Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel ve Macaristan Cumhurbaşkanı Sayın Arpad Göncz tarafından yapılmıştır. Sergi münasebetiyle Macarca, Türkçe ve İngilizce olmak üzere, Kanuni ve Çağı hakkında bilgi ve teşhir edilen eserler konusunda izahat içeren bir katalog basılmıştır.

Bu kalıcı kültürel etkinlikler meydanında, Büyükelçilik Rezidansının bitişiğindeki meydana Atatürk Büstü'nün yerleştirilmesi anlamlı bir olay olarak kaydedilmelidir. Bu arada Macar Kültür Bakanlığı'nın girişimi ile, Siklos şehrindeki 16. yüzyıldan kalma Malkoç Bey Camisi'nin ünlü Macar mimarı Mendele Ferenc tarafından özgün bir mimari tarz ile restore ettirilmesi de önemli bir kültürel etkinlik olarak zikredilebilir. Söz konusu Cami içinde daimi bir Türk Etnografya Sergisi açılması kararlaştırılmış ve gerekli malzemenin, Türkiye'den sağlanması suretiyle Müze, 6 Eylül 1994 günü iki ülke Kültür Bakanları tarafından açılmıştır.

Aynı dönem içinde Macar-Türk Dostluk Derneği tarafından Yunus Emre yılının bir dizi toplantı ile anlamlı bir şekilde kutlanması, bazı ünlü Türk bestecilerinin eserlerinin Türk sanatçıları tarafından seslendirildiği CD'lerin Hungaroton firmasında üretimi kültürel alandaki ilişkilerimiz açısından kayda değer diğer önemli olaylardır.

Eşimle beraber çok bağlandığımız Macaristan'dan ayrılırken, unutulmaz anıları beraberimizde götürmek, kurduğumuz değerli dostluk ilişkilerini canlı tutabilmek bizler için bir teselli kaynağı olacaktır.

Bedrettin Tunabaş

* A magyar nyelvű fordítás lásd a 11. oldalon!

Az ankarai Hungarológiai Intézetben nevelődött török-magyar fordító nemzedék

Naciye Güngörmüş Rásonyi Lászlóról, az Ankarai Egyetem Hungarológiai Intézetének volt tanáráról lelkes és beható megemlékezést írt a Török Füzetek II. évfolyam 3. számában, halálának 10 éves évfordulója alkalmából, kiemelve az ott 1935-1941, majd 1963-1971 között kifejtett működését. Rásonyi professzor az 1935. évi meghívását követő hét év alatt megszervezte a magyar nyelv és irodalom oktatását, és sok török hallgatóját kitűnően megtanította a magyar nyelv ismeretére, a magyar kultúra és irodalom szeretetére. Közülük többen a török közélet vezető egyéniségeivé emelkedtek, és sokan a magyar kultúra és irodalom propagálói és a magyar irodalom műfordítóivá váltak. Munkásságuk a következő években kezdett igazán kiteljesedni.

Rásonyi László 1941-ben, amikor Erdély magyarlakta területét visszacsatolták az anyaországhoz, távozott ankarai posztjáról, és mint Erdély szülőtte a kolozsvári egyetemre kérte áthelyezését, ahol Gombocz Zoltán egykori — 1914-1920 közötti — ural-altaji tanszékének tevékenységét újította fel.

Szerencsére az ankarai Hungarológiai Intézet Rásonyi László professzor távoztával nem árvult el, mert Németh Gyula professzor az alig két évvel korábban doktorált adjunktusát, Halasi-Kun Tibort küldte e fontos posztra. Ő egy évtizedet töltött Ankarában a Hungarológiai Intézet vezetőjeként. Turkológiai tudományos munkássága mellett nagy igényességgel vezette az intézetben a magyar nyelv, irodalom és történelem oktatását, és számos további török irodalmárt nyert meg a magyar irodalom ügyének és török nyelvre fordítójának.

A politikai körülmények 1945 utáni változása következtében Halasi-Kun Tibor tevékenységének színterét áttette a New York-i Columbia Egyetemre, ahol 1952-ben megalakította a Turkológiai Tanszékét (Turkic Center), amelynek haláláig tanára maradt.

Súlyos betegsége miatt 1992-ben bekövetkezett elhalálásakor számos megemlékezés jelent meg Halasi-Kun Tiborról. Ezek elsősorban gazdag turkológiai munkásságáról számoltak be, míg a magyar irodalom török fordítása terén szerzett érdemeiről csak kivételesen történt említés (énmagam a Keletkutatás 1992. évi 2. számában közreadott megemlékező cikkemben szintén csak futólag utaltam e szervezői munkájára). Ezúttal kicsit bővebben szólok a magyar irodalom török fordítását és kiadását szorgalmazó szervező tevékenységéről. Ennek következtében jelentősen megnőtt a fordítások sora: ankarai tanári éve alatt a magyar klasszikus regényíróktól és a korabeli modernektől húsz kötet jelent meg hét év alatt.

Ezekről a fordításokról azonban nem forog közkezen semmilyen lista. Hazai Györgynek köszönhető, hogy most az 1945-1952 közötti időszak gazdag műfordítás terméséről be tudunk számolni. Ő a Halasi-Kun Tibor által 1969-ben megindított Archivum Ottomanicum című folyóiratban évenkénti felsorolásban közöl egy eddig egyedül komplett bibliográfiát a műfordítások 1945-1952 között megjelent húsz kötetéről. Közülük tíz kötetet Sadrettin Karatay, négyet Necmi Seren, kettőt Sami N. Özerdim és egyet-egyet Ziya Tugal és F. Zahir Törümküney fordított le. Az említetteken kívül még sokan mások is ültettek át magyar regényeket, de ezeket vagy később adták ki, vagy nem jelentek meg. Ékesszóló példa erre a Török Füzetek 1994. évi 2. számában Nyíri Mária által F. Zahir Törümküney szorgalmazásának munkájáról adott felsorolás. A nála közölt névsorban több mint harminc akkori magyar író műve szerepel. E fordítások közül több később napvilágot látott, de számos fordítása még ma is kéziratban hever Törümküney író-műfordító hagyatékában.

Az irodalomkedvelő közönség számára igen sokatmondó és tanulságos azon könyvek sora, amelyek az 1945-1952 közötti időszakban megjelentek, így fontosnak tartjuk, hogy felsoroljuk őket. Mindegyik kötethez Halasi-Kun Tibor írt értékelő előszót.

„A magyar klasszikusok” sorozat az alábbi művekből állt:
1945

Móricz Zsigmond: Az Isten háta mögött
Herczeg Ferenc: Pogányok. Ford.: S. Karatay
1946

Gárdonyi Géza: A láthatatlan ember. Ford.: Z. Tugal
Mikszáth Kálmán: A beszélő köntös. Ford.: S. Karatay
Herczeg Ferenc: Bizánc. Ford.: S. Karatay
Csiky Gergely: Proletárok. Ford.: S. Karatay

Szigligeti Ede: Liliomfi. Ford.: N. Seren
Gárdonyi Géza: Az a hatalmas harmadik. Ford.: Sami N. Özerdim
Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője. Ford.: N. Seren
1947

Jókai Mór: Az aranyember. Ford.: Z. F. Törümküney
1948

Jókai Mór: Új földesúr. Ford.: S. Karatay
Kisfaludy Károly: Csalódások. Ford.: S. Karatay
Kölcsy Ferenc: Parainesis. Ford.: N. Seren
1950

Csathó Károly: Varjú a toronyórán. Ford.: S. N. Özerdim
1951

Móra Ferenc: Ének a búzamezőkről. Ford.: S. Karatay
Herczeg Ferenc: Kék róka. Ford.: S. Karatay.

Az „Új magyar irodalom” sorozatban két szerző kapott helyet:
1946

Molnár Ferenc: Gyerekek. Ford.: N. Seren
Lengyel Menyhért: Tájfün. Ford.: S. Karatay.

Kíváncsinos lenne, hogy megjelenjék egy összefoglaló ismertetés, illetve tanulmány a magyar-török kulturális kapcsolatok e rendkívül jelentős területéről.

Halasi-Kun Tibor a közelmúltban lett volna 80 éves. Ez alkalomból felidézem 1992. október 19-i jelképes budapesti temetésekor elmondott búcsúztatómat, amelyben pályafutásának főbb állomásait vázoltam fel.

„Drága Tibor Barátom!

Hadd vegyek búcsút Tőled, mint a legöregebb a magyar turkológusok közül, mint egyetemi társad. Így döbbenek rá, hogy több mint félszázados barátságunk alatt, egyetemi éveink után, úgyszólván csak az utolsó évtizedekben sikerült hosszabban találkozunk, a 60-as évektől a mi tengerentúli látogatásaink során a Columbia Egyetemen, vagy a Ti vendégszerető, közös munkától duzzadó connecticuti házatokban, majd a 70-es évektől rendszeressé váló hazalátogatások során.

Bár a faszoristák és a lónyaysták gimnazista testvérpárok voltak, de mi gimnazista korunkban sohasem találkoztunk. Lónyaysta osztálytársaid, akik megmaradtak, itt állnak most sírod előtt.

Mindig szerencsegyermeknek tartottunk, hiszen érettségiden atyamesterünk, Németh Gyula volt a vizsgabiztos, aki rögtön felfedezte Benned saját reinkarnációját és attól kezdve teljesen hozzáláncolt studiumához.

Egyetemi megjelenésekor, 1933-ban már első találkozásom a tudománnyal a Te jegyedben történt, és a turkológia font búvkörébe. Már kezdetől csodálatos, hiszen Te senior kollegám voltál, 1-2 éves hatalmas előnnyel a turkológus pályán.

Csodálatos korszak volt ez a magyar nyelv múltjában, óriási fontosságú bolgár-török jövevényszavak kutatásának és a magyar őstörténet ezzel szoros kapcsolatban álló kultúrtörténeti vizsgálatainak szempontjából. 1930-ban — tehát éppen egyetemre kerülésünk előtt — jelent meg Németh Gyula: „A honfoglaló magyarság kialakulása”, Moravcsik Gyula: „Az onogurok története”, Melich János: „Honfoglalás kori Magyarország”, Zsirai Miklós: „Jugria” című könyve, valamint Gombocz Zoltán: „Bolgár-török jövevényszavaink” című egyetemi jegyzete, melyek a magyar őstörténetnek máig is kulcsfontosságú alapművei.

Együtt ittuk magunkba Veled, Györffy Gyurccsal, Sinor Dénessel, Évával, a leendő Halasi-Kun Tibornéval a magyar őstörténet és a turkológia leglényegét Gombocz úr kollégiumán, Melich János káprázatos helynévi megfigyelési bravúrain. De igazi székhelyünk Gyula bácsi — mai ígérekkel elképzelhetetlen — pirinyó szobája volt, a Múzeum körüli „A” épület hátsó folyosóján. A mellette lévő szobában a Belső-Ázsiából 3 évi kutatóútról éppen hazatért Ligeti Lajos, az ifjú magántanár kapott szemináriumi helyiséget Mahler, Pröhle volt szobáját, ahol Sinor őrizte az ottrekedt egyiptomi múmiákat.

És szilárdan haladtál, biztos léptekkel, roppant szorgalommal Gyula bácsi német földön megjelent török nyelvkönyvein kezdve, átrágva Magad a félelmetes Wickerhauser Török Chrestomathiáján (melynek anyagában az arab-perzsa szókincsén kívül gyakran csak a verbum finitum volt török). Te képes voltál a nehéz anyagot vagy nyolcszor végigbongészni!

Gyula bácsi az elért eredményekkel voltaképp lezártak tekintette a bolgár-török korszakot a jövevényszó kutatásban, és elindította a második periodust a „Die Petschenegen und Komanen” (Besenyők és kunok) dolgozatával. Bennünket is e studiumok felé terelt: Téged az arab írásos emlékek, engem az örmény írásos kpcsak iratanyag felé. A belső-ázsiai török nyelvek gazdag tárháza, az egyedi jelentőségű csuvas, valamint az Ural nyugati hosszú karéjában megjelenő nyelvek sorának tanulmányozása kitűnő alapot adott mindehhez.

1937-es doktorátusod után nyert ösztöndíjjal isztambuli kutatóúton rögtön nekiláttál a mameluk-kipsak nyelvkincs kibányászásának és az eddig ismert 20 kötetnyi anyagot 200-ra emeled, élén az At-Tuhfat-tal, a Kasgari utáni leggazdagabb középkori török szótári anyaggal.

Igaz közben 1937-tel öledbe hullott az újabb bámulatos szerencse, a fizetés nélküli tanársegédi tiszt. De ezután nem sokáig élvezhetted a fizetések stállummá előlépett státust, mert hamarosan életbevágó, életreszóló változás következett be életedben. Jöttek a háborús évek, Észak-Erdélyt: a Partiumot és a Székelyföldet visszacsatolták, és Gyula bácsi rögtön Téged szemelt ki a Gombocz által 1914-1920 között betöltött kolozsvári altajisztikai tanszékre. Mikor Rásonyi Laci

bácsi, az Ankarai Egyetemen a Hungarológiai Tanszék tanára hallott e tervről, hazasiertett és mint kolozsvári magyar, ő került e státusba, és Te pedig újonnan nyert hitveseddel, Éva asszonnyal, ifjabb egyetemi kolleginánkkal Ankarába utaztál.

A sors ismét kitüntetően kegyes volt Hozzád, mert az ankarai katedra szilárdabbnak és tartósabbnak bizonyult, mint az elmulasztott kolozsvári. Ankarában, a béke akkori csodálatos szigetén 10 gyönyörű éven át fontos kultúrköveti posztot töltöttél be, hozzá még a magyar próza remekműveinek a tanszéken újonnan kinevelt török fordítók által törökre átültetett 20 kötetével gazdagítottad a török irodalmat.

A borzalmas világháború szörnyű vége is csak átmeneti zavart okozott életedben, mert hiába szüntette meg státusodat az új kommunista rezsim, Neked sikerült kitérned a visszahívás elől. Felkérést kaptál az Egyesült Államokból, ahol 1952-ben megalapítottad az USA-ban az első török tanszékét, amely vezetésed alatt ragyogóan felvirágozott, számos tanítványoddal gazdagítva az USA és államaiban felállított újabb török nyelvi és történeti tanszégeket.

Eközben viszont a személyi kapcsolatok a magyarokkal megszakadtak és a levelezés rendkívül ritka lett. 1956-ban már azt hittük, hogy elkövetkeznek a boldogabb idők, 1957-ben sikerült is Németh Gyula atyamesterünkkel egy turkológiai konferencián találkoznod. Utána, ha ugyan gyéren is, de adódtak találkozások.

Első fecskék voltunk, amikor Czeglédyvel a Sinor Dénes által Bloomingtonban rendezett altajisztikai PIAC konferenciára 1962-ben kijutottunk. Igaz a repülőjegyet csak 5 perccel a gép indulása előtt kaptuk kézhez. Ezen utunkon azután eljutottunk a Columbia Egyetemre, Hozzátok. Nemsokára, 1960 után enyhültek a tudományos kiutazás nehézségei, először a magyar orientalisták jutottak az Óceánon túlra, a Columbia Egyetemre is, és vendégszerető házatokba. 1970 után már nyugodtan mertük tanácsolni Nektek, hogy feltehetőleg nem fognak molesztálni egy pesti látogatáskor. Ezután Ti, Éva asszonnyal évente rendszeresen vállalkoztatok 1-2 havi látogatásra, közös munkára. —Ekkor tudtál bekapcsolódni a hagyományos nyelvész-kurzusok turkológus mellékágába, a Gyula bácsival való hetenkénti találkozókra; sőt második atyamesterünk, Ligeti Lajos lakásán is hetenként összejöttünk. Így teljesedett ki az eredményes együttműködés, a tanulmányok kölcsönös cseréje az Acta Orientaliában és a Te általad alapított két új turkológiai folyóiratban, az Archivum Ottomanicumban és az Acta Europae Medii Aeviben, melyek gazdagon tartalmazzák a Te nagy fontosságú hódoltságkori történeti földrajzi elemzéseidet és bőven a magyar tudósok cikkeiket.

Utolsó telefonbeszélgetésünk connecticuti otthonoddal tavaly (1991) október elején történt, általad a Bejrutban megtalált Hexaglot kiadásának perfektuálásáról és arról szólt, lehet hogy január helyett csak márciusban jöttök, s a fő téma a közös munka: a Hexaglot lesz.

Hűtlen voltál, nem jöttél el a találkozóra, Éva asszony jött helyetted, aki fél évszázadig olyan hihetetlen odaadással állt melletted mint hitves, gondviselő, maiorina domus, fordító, szerkesztő, aki olyan önfeláldozással és orvosi szakértelemmel segített végig életed fájdalmaival és szenvedésekkel terhes utolsó évtizedén. Ő képviselt a megbeszéléseken, szerencsére mindnyájan jól ismerjük elképzeléseidet, intencióidat, biztosan jól fogjuk tető alá hozni a kötetet, hiszen mindig rád gondolunk munkánk során, és Te fogod továbbra is kezünket ebben az alkotó együttműködésben.

Drága Barátom, Isten Veled!

Egy megbánás története

I.

Párizsi nagykövetségünkön, a Rue d'Ankarában ismerkedtem meg Magával... Abban a régi épületben...

Maga már harmadszor jött, én először. Ugyanarra a valakire vártunk, és oly hosszú volt a várakozás...

Nem bírtam tovább, föltettem az első kérdést:

— Maga is Törökországból jött?

— Igen — válaszolta zavart, kis mosollyal.

Így kezdődött a barátságunk. Meglehetősen hivatalos, távolságtartó barátság, amelyhez mindketten a magány elől menekültünk.

Maga Isztambulban, a Francia Gimnáziumban tanult. Én egy olyan anatóliai kisvárosban, amely semmiben sem különbözött egy falutól. Egy kissé faragatlan, makacs anatóliai gyerek voltam, akit az állam kézenfogott, s akinek szinte szárnyakat adott ezzel.

Én azért jöttem, hogy tanuljak, tapasztaljak. Maga egyetemi tanársegéd, s mire visszamegy, megszerzi a doktori fokozatot és docens lesz.

Azzal együtt, hogy a szeme magányról árulkodott, nem lehettem túl érdekes a Maga számára. Sok minden elválasztott bennünket, s Maga a saját köreiből is találhatott barátot magának. Mondja, mi érdekeset talált bennem, hogy második találkozásunkkor elfogadta a vacsorameghívásomat? Ezt a kérdést közös magányunk hosszú hónapjai alatt nem mertem föltenni Magának. Miért?

II.

Maga mindig hallgatag volt, hagyta, hogy én beszéljek.

Amikor én kerékbetörve a francia nyelvet, megrendeltem a vacsorát,

Maga — nehezen visszatartva a nevetést — egy tanár szigorúságával javította ki a hibáimat, s egy mély, gonoszkodó mosollyal nézett a szemembe. Miért?...

De csak ennyi... A távolság mindig megmaradt.

— Ne is törődjön vele, csak beszéljen... Másképp nem lehet egy nyelvet megtanulni — bízott gyakran.

Ha néha találkoztunk, amikor én este kijöttem az Alliance Française-ből, olyan szeretettel sietett felém, mint egy idősebb lánytestvér, aki az öccsért jön az iskola elé. Pedig majdnem egyidősek voltunk.

Az okosságával, a tartásával annyira a hatása alá tudta vonni az én szertelen lényemet, annyira tiszteltem, hogy sehogyan sem tudtam tegezni.

Még ma sem tudom, látja?...

III.

Igen, lenyűgöző volt, s amellet szép is.

Olyan egyszerűen, tisztán és fegyelmezetten öltözött, mint egy kolégista lány. Én pedig szenvedtem attól, hogy mindazt, amit tudtam, ami bennem érték volt, képtelen voltam Magának megmutatni. Mennyire bántott...

S tudja, milyen féltékeny voltam magára? Pedig semmi jogom nem volt hozzá...

Biztosan emlékszik rá, hogy ugrottam annak a részeg fiatalembernek, aki egy este a Saint Michélen átkarolta és meg akarta csókolni.

Már elegendő volt abból, hogy mindig engem beszéltet. És mégse tudtam föllázadni. Maga sem tagadhatja, hogy azzal a távolságtartó komolyságával képes volt megakadályozni abban, hogy a magánéletére

vonatkozólag megkérdezzem mind azt, amire kíváncsi voltam.

IV.

Mielőtt Franciaországba mentem volna is érdekelt a francia forradalom, sokat olvastam, s azt képzeltem, hogy sokat is tudok róla. Mennyire tévedtem...

Emlékszik arra a szép estére az Acropole-ban?

Oda is magammal vittem a lelkesedést, amely a Danton-élmű előtt fogott el bennünket. Robespierre személyiségéről vitáztunk.

— Egyszer föltétlenül elzarándok ennek a különös és kegyetlen forradalmárnak a sírjához, hogy lássam a sírfeliratát — mondtam Magának.

— Miért, mi van ráírva? — kérdezte érdeklődéssel.

Én pedig — már nem is tudom, honnan ragadt az emlékezetemben — szavaltam:

„Passant, ne pleure pas ma mort, si j'étais vivant, tu sera mort.” /Vándor ne sirasd a halálom, Én is éltem, te is leszel halott./

Maga erre a legnagyobb nyugalommal így szólt:

— Nem így van. Robespierre sírján nem állhat ez a felirat. Mert nincs is sírja. Robespierre is a guillotine alatt végezte, s a levágott fejét, sok más fővel együtt egy árokba dobták. Sírja sincs, nem hogy sírköve lenne!

Ma is emlékszem, mennyire szégyelltem magam. Maga észrevette a pirulásomat az asztalunkon álló kecses lámpácska fényénél?

V.

Férjnél volt? Vagy nem? Kihez tartozott? Miért nem kérdeztem meg? Talán képtelen voltam kérdezni?

Többnyire a föltett kérdéseimre se válaszolt, inkább ügyesen másra terelte a szót.

Én magát egy jó családból való lánynak képzeltem, akit mindig is kényeztettek. És igyekeztem nem gondolni arra, hogy milyen házasságot fog kötni, milyen férfit fog szeretni...

A Trocadéronál, Párizs e drága negyedében lakott egy kis palotaszerű panzióban.

Ha az étteremben fizetni akartam, mondván, hogy nálunk ez a férfi dolga, Maga fölháborodott: „Chacun pour soi” /Mindenki a magáét/. Emiatt olykor egymásnak estünk.

Mindig hazakísértem a panzióig, s mindig szomorú voltam, hogy el kell válnunk, de soha, egyetlen egyszer sem fordult úgy vissza, hogy ahogyan a filmekben szokták, így szóljon:

— Nem érme rá, hogy megigyunk egy kávét?

Csakis barátság volt közöttünk, igaz?

És hányszor tévedtem el, mikor így megalázva, majdhogynem magamon kívül elindultam a Place de la République-en lévő szállodám felé. S utána Maga hányszor magyarázta el egy idegenvezető komolyságával, s hangúlyosan mindig a régi nevét, a Boulevard des Crimes-t használva az odavezető legegyszerűbb utat...

Igen, azokon a hasonlóthatatlan párizsi éjszakákon — amelyeknek ízeit csak a bolondul szerelmesek érezhetik igazán — én a Maga titkokkal teli, apácáhüvösségű szépségére gondoltam egyre, s ettől majd eszemet veszítettem...

VI.

Aztán az utolsó párizsi esténk... Szilveszter éjjele volt.

Sokan jöttünk össze barátok egy diákszálló nagytermében — és nem gondoltunk arra, hogy egy szép napon az ifjúságunk majd elszáll, mint a madár. Pompásan éreztük magunkat. És miközben az akkor divatos „Padam..padam” dallamára kerिंगőztünk, akkor, egyetlen egyszer másképp nézett a szemembe. Vagy tévedtem volna?

Csakhogy számomra az a búcsú éjszakája volt. Három nappal később indultam vissza Törökországba, Maga pedig maradt. Még nem volt kész a doktori disszertációja. Vagy volt valami más ok, amiről én nem tudtam?

Amikor a hangulat már a tetőfokára hágott, egy ügyvédnő átölelt és megcsókolt. Ezután mintha Maga megváltozott volna. Csak nem volt féltékeny? Ettől a gondolattól büszkeség fogott el...

Végül, amikor éjfél lett, eloltották a lámpákat, s én megéreztem a hüvös „apáca”-csókját, egy világ omlott össze bennem.

Boldog új évet!

Csak ennyi? Gúnyolódik velem? Igen, akkor szerettem volna forrón megcsókolni. Magamhoz húztam, Maga azonban elhúzódt. Én akkor úgy éreztem, hogy mindennek vége.

Anélkül, hogy egy szót szoltam volna, otthagytam Magát. Elfutottam.

— Nem lett volna szabad így véget érnie — ez kalapált bennem, miközben, mint az őrült, futottam a folyosókon.

Mindennek vége... Bocsánatkérés nélkül hagytam el, udvariatlanul otthagytam azon a Szilveszter-éjszakán.

Milyen különös... Egy reményt, boldogságot ígérő évből, egy sikertelennek ígérkező esztendőbe léptem át.

VII.

Sokszor jártam később Maga nélkül Párizsban, a régi, ifjonti lelkesedéssel teli napjaim nyomát kutatva... s a Maga titkokat őrző, bennem tiszteletet ébresztő barátsága után vágyódva...

A Saint Germainen lévő La Vielle Trousse-nak nem volt már semmi vonzereje...

Vajon miért nem tudtunk azokban a felejthetetlen párizsi hónapokban ebből a különös barátságból valami hatalmas boldogságot teremteni? Elvesztegetett idő volt? Párizs nekünk a megbánást jelentette?

Nem... nem... biztosan nem tettem Magának eléggé. Én viszont imádtam magát.

VIII.

Aztán évek múltán, egészen váratlanul összetalálkoztunk Isztambulban egy ismerős újságíró irodájában. Talán el tudja képzelni, mit éreztem. Eszébe jutott az a szilveszter-éjszaka, amikor minden véget ért, amikor én búcsú nélkül otthagytam Magát?

Pontosan huszonöt év telt el közben, s a szememben a megbánást láttam megcsillanni.

Ott volt Magával a fia is: bemutatta nekem az ifjú diplomatát, aki előtt fényes jövő állt.

Maga még mindig szép és vonzó. És egy este elvittem vacsorázni. Párizsi napjainkról beszélgettünk. Gratuláltam a fiához.

— Igen — mondta —, amikor mi Párizsban voltunk, hét éves volt, öt Isztambulban hagytam...

— Hogyan? Maga akkor ...?

— Épp akkor váltam el, és szinte menekültem otthonról, a doktorátus csak ürügy volt...

Elállt a lélegzetem. Hogy lehetett ilyen kegyetlen? Nem is volt más célja, mint hogy uralkodjon rajtam?

— Soha nem éreztem megbánást, amiért azt a páratlan lehetőséget elszalasztottuk? — ütöttem öklömmel az asztalra.

Maga a fejét lehajtva hallgat.

— Nem bánta meg, mondja?! - kiáltom szinte magamom kívül.

Hosszú hallgatás megint. Épp úgy, mint régen Párizsban.

Ugye tudta, hogy számomra a válasz mindent jelenthet?!

— Megbánást?... Éreztem... De még mennyire...

Mintha újjászülettem volna! Mondhatta volna azt is, hogy nem bánta meg.

Akkor Párizsban még nagyon tapasztalatlan voltam, nem tudtam, hogyan lehet a szív útjait kifürkészni... De most már látom, hogy nem lehettem közömbös a Maga számára. Tudom, elkéstem azzal, hogy bocsánatot kérjek a régi Szilveszterért. De Maga, Maga megbánta, hogy hagyta elszalasztani azt az alkalmat... Mást nem is kell, hogy mondjon.

Sígni tudnék a boldogságtól.

Tasnádi Edit fordítása

Şinasi Özdenoğlu /1922-/: török költő, író, jogász, volt képviselő, a Török-Magyar Baráti Társaság /Ankara/ tagja. Mint fiatal ügyvéd, lelkesedéssel és szorongással figyelte az 1956-os magyar események híreit. Erről írt verseiből a magyar emigrációs sajtó hozhatott csak le részleteket, de a török költészet Szünnedélyek tengere c. antológiájában (Bp. 1961) szerepel két verse. Magyar Rapcsódia c. költeménye megzenésítve szerepel a török kórusok műsorán, s megkapta a Nemzetőr nemzetközi díját. (Jelentős része van abban, hogy a török fővárosban áttértek a gázfűtésre, s így az azelőtti télen elviselhetetlen levegőjű nagyváros megmenekült a szmogriadóktól.)

Stein Aurél hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának megalapítása gróf Teleki József nevéhez fűződik, aki 1826-ban 30 000 kötetes magánkönyvtárának felajánlásával vetette meg annak alapjait. A könyvtár hosszú története során számos értékes adománnyal gyarapodott, és megindult az általános gyűjteményű állomány kiépítése, a külföldi folyóiratok és könyvek vásárlása, cseréje. Az első világháború azonban komoly törést okozott a könyvtár életében: az addig kiépült cserekapcsolatok nagy része megszakadt, ugyanis az elszegényedő Akadémia

könyvkiadása, mely a csere alapját képezte, szinte teljesen megszűnt. A két világháború között a könyvtár fejlődése stagnált. A második világháború után az Akadémia 1949-es átszervezése a könyvtár életében alapvető fordulatot hozott: az Akadémia az ország első tudományos testülete lett, s a könyvtár fő feladatát ettől kezdve az akadémiai kutatások támogatása jelentette.

A gyorsan gyarapodó és tervszerűen fejlesztett állomány elhelyezését az 1988-ban megnyílt új könyvtárpépület oldotta meg — alighanem csak rövid időre.

Ma a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Magyarország egyik legjelentősebb információs bázisa. Mint általános tudományos, illetve országos jellegű tudományági szakkönyvtár, gyűjti az okortudomány, a nyelv- és irodalomtudomány, az orientálistika, a tudománypolitika szakirodalmát, a természettudományi alapkutatások, a társadalomtudományok összefoglaló műveit, interdiszciplináris kérdéseit tárgyaló irodalmat, a tudománytörténetet. Ma a könyvtár állománya közel kétmillió egység, melyből több mint egymillió a könyv, a folyóiratok köteteinek száma háromszázezer felett van, a kéziratok egységeinek száma meghaladja a hatszázezeret. A hagyományos állományt különböző, egyre bővülő számítógépes adatbázisok, lézertitkosítási lemezek információs anyaga teszi gazdagabbá.

A Keleti Gyűjtemény

1951-ben, az Akadémia átszervezése után a könyvtár új szervezeti egységgel gyarapodott: megnyílt a Keleti Gyűjtemény — akkori nevén a Keleti Könyvtár. Létrejöttével a magyarországi orientálistikai kutatások, valamint az orientalista szakemberképzés könyvtári bázisa

Az ELTE és az Ankarai Egyetem kapcsolatainak új szakasza

Süleyman Demirel török köztársasági elnök magyarországi látogatása kapcsán vetődött fel újra a gondolat: együttműködési szerződést kellene kötni az ELTE és az Ankara Üniversitesi között. Közel 20 éves múltat tekintenek vissza a tapogatózó kezdeményezések, ám ezek különböző — elsősorban talán politikai — okok miatt korábban sohasem hoztak kézzelfogható eredményt.

1994 novemberében Szabó Miklós, az ELTE rektora Meggyes Péter rektorhelyettesével Ankarában járt, s tárgyalásaik nyomán keretmegállapítást írtak alá, melynek pontosítását későbbi alkalomra hagyták. A szándéknyilatkozatban rögzített általános elképzelések igen tetszetősen hangzottak, de nem lehetett tudni, lesz-e továbblépés.

1995 május végén a török fél viszonzotta a látogatást. A delegációt Günel Akbay, az Ankarai Egyetem rektora vezette, két dékán kíséretében; Cemal Aydın a természettudományi, Ramazan Arslan pedig a jogi kart képviselte. A vendégek az ELTE mindhárom karán jártak, s nagy örömeinkre a Török Tanszékre is ellátogattak. A Szabó Miklós rektorral tartott megbeszélés során az a döntés született, hogy az érdekelt tanszékek által benyújtott együttműködési javaslatokat kölcsönösen támogatják, s ezt újabb megállapodásban rögzítik. A Török Tanszék reménye szerint a két egyetem között egyebek mellett diákcserére kerülne sor, ami azt jelentené, hogy a szak hallgatói érdeklődésüknek megfelelően fél éves részképzést kapnának az Ankarai Egyetem oszmán történeti, török nyelvtörténeti, török irodalomtörténeti vagy török néprajzi tanszékein.

Bár félő, hogy a hazai megszorító intézkedések következtében az immár konkrét program részben hajótörést szenved, de mindennek ellenére bízom abban, hogy évente egy diákunkat sikerül kiküldetnünk.

☞ Dávid Géza

sa teremtdött meg. Megszervezése a kiváló turkológus, Rásonyi László munkáját dicséri, aki biztos judiciummal válogatta ki és foglalta új, egységes katalógusba a könyvtár régi szakjaiból, a Nyelvtudomány, Földrajz, Archeológia, Keleti Irodalom

és más szakokból az orientálistika tárgykörébe tartozó kiadványokat. Így lett a Keleti Gyűjtemény törzsanyagának része a mintegy hatszáz török kéziratot tartalmazó Szilágyi-gyűjtemény, a később Kőrösi Csoma Sándorról elnevezett, mára három-